

## РОМСКАТА ОБЩНОСТ В ИЗТОЧНОЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ

Пенка Найденова

Светът на народите винаги е бил различен, и то по много признаци, събрани в научното познание за развитието им. И когато става въпрос за общественото управление на техния живот, тези познания влизат в силата на аргумент за определени действия и политики. Не прави изключение и днес по-ярко откритият проблем с ромското население като част от почти половин милиардния Европейски съюз, състоящ се вече от 27 страни. Този проблем се причислява към общата цел за постигане на по-близки по-високи равнища на икономическото развитие, благосъстоянието, социалния и културния статус и се изяснява и задвижва чрез много проучвания и финансирани проекти в страните членки на Европейския съюз. Осъществяването на целите на развитието в тези страни става чрез подхода „единство в различието”, който безспорно се отнася и за ромското население.

В социологичен и статистически смисъл то се дефинира в определена страна като малцинствена група (от Съвета на Европа), като етническа общност или народност (в българската официална отчетност), отчита се по определени общи и специфични признаци и се анализира в ретроспективен и ситуационен план.

По-трудни и условни са сравнителните оценки спрямо други етнически или социални групи вътре в страните и при международни проучвания, но те имат не само познавателно, а и обществено-политическо значение при вземане на решения на национално равнище и в мащаба на Европейския съюз.

В тази връзка стои въпросът за известна оценка на общата съвкупност на ромското население в границите на Съюза или пък на неговите по-еднородни подгрупи по размер, териториален признак, степен на развитие според икономическите равнища на страните, по демографски структури и др.

В настоящата статия е направен опит за актуализиране на информацията (след преброяванията 1990-1992 и 2000-2004 г.) и за обща оценка и сравнителен анализ по избрани признаци на ромското население в източноевропейските страни. Целта е да се очертаят тези области, които изискват допълнителни сравними изследвания и съответстващи и управленски решения за издигане на равнището на тази общност.

Тъй като наличната информация по страни е не само оскъдна, но и недостатъчно достоверна, трудно могат да се изведат и използват дълговременни статистически характеристики и агрегати. Затова пък данните могат да се съпоставят, отсейват и преценяват в полза на извличане на общи тенденции и принципи на развитие. Потвърждението им от по-широка аудитория окуражава и позволява твърденията да бъдат представени с по-голяма увереност. В този смисъл тук са представени сведения и данни за ромското население за

източноевропейския район, но само за избрани страни, за които разполагаме с повече данни. Агрегирането им по общи показатели е плод на усилията на Комисията за населението към Съвета на Европа, състояща се от представители на страните в Европа. Общо това са 48 страни, за които работни групи от Комисията подготвят изследвания по избрани демографски теми. Авторът на настоящата статия, като представител на страната ни за един петгодишен период до 2002 г., е участвал и има отношение в този вид дейности, което не изключва заемането от негова страна на критични позиции и защита на собствени мнения.

Що се отнася до проблема с ромското/циганското население (както го означава Комисията по населението), България все още се третира като страна с най-висок дял от него в състава на общото население при най-лош жизнен стандарт и слаба програма за разрешаване на проблемите му. Един от начините за напредък в това отношение е да се знае повече за състоянието в другите страни, за дейностите и историческите форми и обстоятелства на интегриране на циганското население към преобладаващите общности на населението в една страна, особено при близост между самите страни, какъвто е случаят с тези от Източна Европа. За съжаление данните за това население във всички страни са непълни, фрагментарни, някъде съзнателно пропускани и подправяни или интерпретирани тенденциозно. И все пак те очертават признаци и тенденции.

### **Какво знаем за ромското/циганското население в Европа?**

Двойното наименование, както се спомена, се използва в европейските страни и това има лингвистично и политическо обяснение. Наименованието „циганско население” според някои изследователи има по-голям обхват и историческо право на употреба (Kalibova 2000). Според нас това не е важно, стига да не е свързано с породеното негативно отношение към „циганите и циганските им работи”, исторически и практически обяснимо, но неоправдано от погледа на социалните и икономическите обстоятелства, с които този народ се справя от векове, без да предава идентичността си и да губи уменията да надживява трудностите и презрението.

Всъщност традиционните европейски държави от векове са свикнали с присъствието на циганските/ ромските малцинства. Тук трябва да се споменат различията в категоризацията на това население, които проличават от преброяванията на населението като единствените по-надеждни източници на данни за неговата численост и статус. В част от източноевропейските страни то се третира като една от националните групи, влизаща в общия състав при възможност за самоопределение на лицата (Унгария, Румъния, Македония). В някои страни се включват общо в населението като група „други”, тъй като за разлика от националностите нямат обща териториално-административна единица, очертана икономика и писмен език (Kalibova 1992) (Чехия, Словакия, Словения). В България те се категоризират като етническа общност, а в първите преброявания – народност, определение, под което се разбира съвкуп-